

פרשת השבוע

פרשת תרומה (תענית אסתר), תש"ע, גיליון מס' 367

עורכים: אביעד הכהן, מיכאל ויגודה
עריכה לשונית: יחיאל קארה

הסכמי קדם נישואין

לציון יום העגונה הבינלאומי תש"ע

רחל לבמור*

מבוא

ומעדיפים שיטות אחרות, בעיקר של חכמי אשכנז, כגון רבנו תם והש"ך, המצמצמות את עילות כפיית הגט.

רבנו תם⁶, שביקש להימנע מכל כפייה, אומר ב"ספר הישר"⁷: "כך אני מורה ובא, שאין לגזור לגרש, על שאין כופין. והגט הנעשה על ידי חרם או ציווי בית דין, קורא אני בו שלא כדין, פסול ופוסל". כידוע, כפיית גט שלא כדין עושה את הגט ל"גט מעושה", והוא פסול מעיקרו. וזו גם גישת הש"ך⁸: "דאפילו במונע ממנה כל ענייני אישות, אין לכוף בשוטים"⁹.

תופעת הסרבנות

אמנם, יש שבית הדין הרבני מחייב את הבעל לתת גט, ובמקרים נדירים אף כופה עליו לתת, אבל גם במקרים אלו, אין הדבר מבטיח את הגירושי. אכן, מאמצי שכנוע, פסקי דין המחייבים את הבעל לתת גט, צווי הגבלה ואפילו פסקי דין לכפיית גט שעל פיהם נגזרים על הבעל צווי מאסר והחזקה בבידוד, אין בכוחם תמיד לשכנע את הבעל לתת את הגט המיוחל, והרי הסכמתו היא תנאי הכרחי לתקפות הגט, כמו שנאמר במשנה: "אינו דומה האיש המגרש לאשה המתגרשת, שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה, והאיש אינו מוציא אלא לרצונו"¹⁰.

מחלוקת הרמב"ם וחכמי אשכנז

הרמב"ם (מצרים, המאה הי"ב) פסק בעניין זה: "מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר 'רצה אני', ויכתוב הגט, והוא גט כשר"³. והוסיף: "אם אמרה 'מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתך', כופין אותו להוציא לשעתו, לפי שאינה כשבויה, שתבעל לשנוי לה"⁴.

אילו אומצה הלכה אחרונה זו, המרחיבה את עילות כפיית הגט, ככתבה וכלשונה, ניתן היה לסיים פרשיות רבות של סרבנות גט. ואולם בתי הדין הרבניים נמנעים מלפסוק כדעת הרמב"ם⁵,

כהרמב"ם בהלכה זו של אשה הטוענת מאיס עלי" (פסקי דין רבניים, חלק ג, עמ' רא).

⁶ הרב יעקב בן מאיר, נכדו של רש"י (צרפת, 1171-1100).

⁷ ספר הישר, חלק התשובות, סימן עז.

⁸ גבורת אנשים, אות כט. הרב שבתי כהן (פולין-ליטא, 1621-1662).

⁹ הש"ך עומד על ההיגיון שביסוד שיטתו בשעה שדן בגרסת שו"ת הרשב"א: "וכתוב בתשובות הרשב"א סימן תרצ"ג על מי שהורגל לכעוס ולהוציא אשתו תמיד אפשר שכופין אותו להוציא וליתן כתובה". הרי שכתב בשם הרשב"א אישנא דאפשר. ופשיטא דלא סמכין אלישנא דאפשר להוציא אשה מבעלה במקום שיש לחוש דהוי גט מעושה ובניה ממזרים. כן נראה ל"י" (ש"ך, גבורת אנשים, אות מט).

¹⁰ משנה, יבמות יד, א (ק"ב ע"ב).

* טוענת רבנית, מרכזת הפרויקט למניעת עיגון וסירוב גט בתנועת ישראל הצעיר, בישראל והסוכנות היהודית. בעלת תואר שלישי בתלמוד ותורה שבעל-פה מאוני' בר-אילן וחברה בבית הלל ובקואליציית עיקר. מחברת הספר מנעי ענייך מדמעה: הסכמי קדם נישואין למניעת סירוב גט, ירושלים תשס"ט.

¹ חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), התשי"ג-1953.

² סעיף 2 לחוק.

³ רמב"ם, הלכות גירושין, פרק ב, הלכה כ.

⁴ רמב"ם, הלכות אישות, פרק יד, הלכה ח.

⁵ ערעור תשי"ח (1958) -/מאה שלושים ותשע/ בבית הדין הרבני הגדול בפני הדיינים "נסים, י"ש אלישיב, ב' זולטי: "וכאן הלא לא פוסקים

משפטיים בחיוב גט (הטלת סנקציות), ואין כלים למצבים של "מות הנשואין" ללא חיוב בגט¹⁶.

ואולם הסכמים קדם נישואין עלולים להיות נגועים בפגמים אחדים, כגון: קנס, אסמכתא, גט מעושה ואי יכולת רגשית של הרב או הדמות החינוכית להציע לבני זוג אוהבים העומדים להינשא מסמך הצופה פני גירושין אפשריים¹⁷.

דעת הרב הרצוג והרב משאש

בשנת תשט"ו, התפרסמה פנייתו של הרב הרצוג¹⁸ אל חברי מועצת הרבנות הראשית בדבר הסכם קדם נישואין בגולה, שעלתה בו שאלת גט מעושה. "במקרה זה" עשו [בני הזוג] חוזה כזה בשעת הנישואין שבמקרה... ונתגרשו בערכאות [גירושים אזרחיים]... שעל הבעל לשלם לאשה בתור פיצוי סכום ידוע, וכדי להיפטר מהמשא הכבד שהוא הלך ונתן לה גט בבית דין כשר". הרב הרצוג מכריע שאין כאן גט מעושה:

נראה שיש כאן עוד צד לקולא, והוא שמעולם לא דובר כאן על דעת גט, אלא שהחתן מתחייב לשלם במקרה של פירוד ממשלתי כל אשר יפסוק עליו ה'בית דין' [הכוונה כאן לבית המשפט האזרחי], והגט זה ענין לחוד, שאם תפטור אותו האשה מן הפיצוי יתן גט¹⁹.

במכתבו הרב הרצוג דן בהתחייבות לתת "קנס" או "פיצוי". גישתו נבדלת בשתי נקודות עקרוניות מן המנגנון ההלכתי שנשענים עליו רוב העוסקים בעניין, והוא התחייבות החתן לשלם לאשתו דמי מזונות אם יסרב לגרשה. הרב הרצוג אינו דן במזונות אלא בקנס או פיצוי, ששיעורו ומהותו עתידים להיקבע בעת סירוב הבעל לתת גט לאשתו על ידי בית משפט אזרחי, ולא בידי בית הדין הרבני. ואלכא דהרב הרצוג, אפילו מנגנון זה אינו עושה את הגט מעושה.

בדומה לזה נדרש עוד לפני כשלושים שנה הרב שלום משאש²⁰ לדון בעניינם של בני זוג במרוקו, ש"קודם שיקדש אותה עושים להם חוזה שחותמים עליו שאם יגרשנה בערכאות ולא יפטרנה בגט, חובתו לפרוע לה... עד יום מסירת הגט". הרב משאש מצדיק את ההסכם ומתייחס הן לעניין ה"קנס" בהסכם המיוחד הזה הן לשאלת התוצאות האפשריות של הימנעות מהסכם קדם נישואין:

הן לצדק, כי זה כט"ו שנה ויותר שנקבע דבר זה אצלנו על ידי הרב הראשי למארוקו, הרה"ג מוהר"ש אבן דנאן... בראותו כי הרבה נשים נתעגנו, והרבה מהם שנסעו הבעלים

זאת ועוד. מכוח חרם דרבנו גרשום, אי אפשר לגרש אישה בניגוד לרצונה. רבנו גרשום¹¹ "ראה שהדור פרוץ ומזלזלן בבנות ישראל בזריקת גט, ותיקן להשוות כח האשה לכח האיש. כמו שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו, כך האשה אינה מתגרשת אלא לרצונה"¹². לפיכך, בכל מעמד של סידור גט, הדין שואל את האישה אם היא מסכימה להתגרש.

הלכה למעשה, הגירושין במדינת ישראל נעשים אפוא רק בהסכמת שני בני הזוג, מפני שכדי שיוכל אחד מבני הזוג לשנות את מעמדו האישי, הוא זקוק להסכמת בן זוגו. הא בהא תליא¹³.

פעמים הרבה התלות בהסכמת בן הזוג למתן גט מביאה לסחטנות, לעתים בטענת "מגיע לי על פי דין", ונוצרת סחבת בת שנים בדיונים. סרבנות גט, בין כלפי האישה בין כלפי האישה מביאה לעתים קרובות לטרגדיה, שהיטיב לתאר אותה הרב שאר ישוב כהן, הרב הראשי וראב"ד של חיפה:

באזני דייני ישראל עולה לעתים קרובות שוועתן של נשים, שבעליהן מתעללים בהן לשם נקמנות ומתוך רוע-לב ורשעות, ומעכבים אותן מלהתגרש ומלהנשא מחדש כדת משה וישראל ולבנות בית בישראל כדי לשקם הריסות חייהן. אותם בעלים מורדים במצח נחושה בפסקי-הדין המחייבים אותם לתת גט לנשותיהן, מערערים עליהם בערכאות שונים, מלעיגים על בתי הדין, וממלאים פיהם שחוק על עלבונם של הנשים¹⁴.

הסכמי קדם נישואין

חלק מרבני ארץ ישראל ניסו למנוע את בעיית הסרבנות באמצעות הסכמי קדם נישואין, ואף הציעו נוסח להסכמים אלה. הדיין, הרב שלמה דיכובסקי¹⁵, עומד על הצורך בהסכמי קדם נישואין כדי למנוע סרבנות גט בימינו:

הצעתי עוסקת בבני זוג שנישואיהם הגיעו לסוף הדרך, לפי כל קנה מידה, ושביה"ד הרבני קבע כי אכן הנישואין מתו... גם אם לא ניתן מבחינה הלכתית לקבוע חיוב בגט, יש לעשות הכל על מנת להביא קץ לסבלם של הצדדים...

לצערינו, השארת הצדדים במצבם, מביאה אותם, בחלק גדול של המקרים, לעשות דין לעצמם בענין חיי אישות ויצירת קשר מחוץ לנישואין... לצערי, הצורך בהסכם כזה מורגש יותר ויותר, ולא לחינם ממשיך נושא זה להכות גלים, גם בארץ וגם בחו"ל. סך הכל, יש כאן כלי נוסף לביה"ד לפתרון בעיות קשות. במצב הקיים, יש כלים

¹¹ רבנו גרשום מאור הגולה (אשכנז, 960–1040 לערך).

¹² שו"ת הרא"ש, כלל מב, סימן א.

¹³ מובן שמצב אישה מסורבת גט חמור ממצב איש מסורב גט, כיוון שהשעון הביולוגי שלה מתקתק הרבה יותר משל האיש. ועוד. אם תלד לאיש אחר, יהיו ילדיה ממזרים.

¹⁴ ש"י כהן, "כפיית הגט בזמן הזה", תחומין יא (תש"ן), עמ' 195-202.

¹⁵ לשעבר דיין בבית הדין הרבני הגדול.

¹⁶ הרב ש' דיכובסקי, "הסכמי ממון קדם-נישואין", תחומין כא (תשס"א), עמ' 279-287.

¹⁷ מאמרים רבים נכתבו בעת האחרונה בשאלת הסכמי קדם נישואין, והדבר מעיד שהנושא עומד על סדר היום, אך אין כאן מקום לדון בכולם. לכן,

בחרנו להביא את דבריהם של רבנים ידועי שם שסווגנו כרבנים ראשיים או כרבני ערים ונחשפו לצורכי הציבור בעניין זה.

¹⁸ הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג (1888-1959), כיהן כרב האשכנזי של ארץ ישראל משנת 1936, ואחר כך של מדינת ישראל, עד יום מותו. רבות מתשובותיו, וכיניהן תשובה זו, הוא נוהג לחתום "ראש הרבנים לישראל".

¹⁹ המכתב נכתב כתגובה למאמרו של הרב י"א הענקין שהתפרסם בתחוקה לישראל על פי התורה, חלק ג, עמ' 204. ראה א"י הלוי הרצוג, פסקים וכתבים, כרך ח, ירושלים תשמ"ט, סימן קסה.

²⁰ הרב משאש (1909-2003) כיהן כרב הראשי של מרוקו וכרב הראשי של ירושלים משנת 1978 עד לפטירתו ביום ' בניסן תשס"ג.

הצעות הרב ז'ולטי, הרב הלוי והרב בקשי-דורון

בשנת תשמ"ג, השיב הרב יעקב בצלאל ז'ולטי²³ על שאלתו של הרב אבנר וייס מניו-יורק, והציע לחייב את הבעל בהסכם לשלם מזונות בסך אלפיים דולר לשבוע:

שהדרך הפשוטה ביותר היא, שהבעל יתחייב בשעת הנישואין, שבמקרה שיהא פירוד אזרחי ביניהם, הוא מתחייב לתת לה מזונות מדין מעוכבת להנשא מחמתו סכום מזונות של אלפיים דולר לשבוע עד שיתן לה גט פיטורין. אולם הבעל יהא זכאי לפנות לבית דין רבני מוסמך לפטור אותו מחיוב זה בכלול או במקצתו... ונראה לי דלא קשה, דכיון שהיא מגורשת ולא מגורשת ואגידא ביה [=וקשורה בן]... בעלה חייב במזונותיה...

והנה יסוד החיוב של מזונות משום שהיא מעוכבת להנשא מחמתו... כל עוד שהיא מעוכבת מחמתו להנשא יש לה מזונות...²⁴

הרב ז'ולטי מבהיר בתחילת דבריו שהצעתו פותרת גם את שאלת חוסר סמכות בתי הדין הרבניים בחוץ לארץ: "על ידי כך נרויח שהבעל יבוא לבית הדין לבקש סעד". כדרך ההלכה, הוא מסייג את הצעתו ואומר שמשום שהיא באה כתשובה לשאלה שנשלחה מארצות הברית, ההכרעה בעניין נתונה "לגדולי התורה באמריקה", ועם זאת הוא מעגן את הצעתו לחיוב מזונות בעוגנים הלכתיים.

הרב חיים דוד הלוי²⁵ דוחה את החשש הפסיכולוגי מחתימה על הסכם הצופה פני גירושין עוד לפני הנישואין:

שמעתי גם אחרים טוענים נגד הסכמי יחסי ממון בין בני זוג, שזה נראה כאילו בונים ביתם תוך מחשבת גירושין ומיתה. ותמה הנני על טענות אלה, והלא כל הלכות כתובות שבאבן העזר... אין הם אלא הסדר יחסי ממון שבין בני הזוג מכח הדין, ומה הברדל בין הסדר מכח הדין לבין הסדר הסכמי... כי ברור ביותר... אם ענייני הממון לא יוסדרו היטב, תשרור חשדנות בין בני הזוג העלולה לערער את חיי הנישואין, כי זה טבעו של עולם... הכל הוסדר בהלכה לתועלת יציבות חיי הנישואין, למנוע חיכוכים וחשדנות בין בני הזוג ולהשרות השלום בחייהם. אלא שכל מה שהסדירו רבותינו בהלכה אינו מחייב כלל את בני הזוג בכל הקשור לממון, ורשאים הם להסדיר את יחסי הממון ביניהם כרצונם, והרי זה ממש הסכם יחסי ממון בין בני זוג. ולא זו בלבד שאין זה מנוגד להלכה, אלא שיסודותיו כבר מצויים בהלכה.²⁶

כמה שנים לאחר מכן, הרב בקשי דורון, יבדל"ח, אומר²⁷:

למקומות רחוקים ונשארו נשים צעירות באלמנות חיות כמה שנים, ויש מהם שהוצרכו לשחרר עצמם בכסף תועפות. לזה נתחכם הרה"ג לעשות חוזה הנ"ל בהסכמת שופט הערכאות, כדי שיהיה לו תוקף משפטי... שני טעמים לתקנה של החוזה... שהמקילים סוברים דכל שתלה גט בדבר אחר, לא מיקרי אונס, דיכול ליתן הקנס ולא יגרש... וסברת המחמירים שם דכל שמתירא מפני הקנס הוי גט מעושה ופסול... [אם נחוש למחמירים] יצאו מזה כמה מכשולות כידוע מבנות הזמן שפרקו עול הדת, ויתלו הקולר בצואר הרבנים, שלא חשו למצוא להם מפלט... ובאופן זה ממילא נעשה חומרו קולו, שעל ידי החומרא אנו מעגנים את האשה ונותנים יד לפושעים להכשל באסור אשת איש הברור... וקיימא לן דשעת הדחק כדיעבד דמי, ואין לך שעת הדחק גדולה מזו, וכך חובתינו וכך יפה לנו...²¹

אין צריך לומר שהחשש שהזכיר הרב משאש בדבר "בנות הזמן שפרקו עול הדת" עקב עגינותן והיחס המחמיר של הרבנים, הלך והחמיר לנוכח אורח החיים של החברה החילונית במדינת ישראל. בתשובה מאוחרת יותר דן הרב משאש בהרחבה בתוקף ההסכם שניסחו רבני מרוקו והתחייבות האיש לשלם מזונות ולא קנס, "כיון שהיא מעוכבת לינשא בשבילו":

חיפשתי עוד ומצאתי לשון התקנה שלנו... וז"ל בעת הנישואין יתחייב הבעל בכתב יד מקויים כהלכתו, שאם גירשה על פי גירוש אזרח בכל אופן שיהיה, חובתו לתת לה פרנסתה במזונות וכסות ודירה ורופא ורפואות וכו' כל זמן שלא גירשה בגט כריתות כדמו"ר...

ולכן אמרתי, שאף שישאר איזה צד חומרא או פקפוק, מחמת דעת הרשב"א המחמיר, עם כל זה בנדון דידן די ש עיגונא דאיתתא [=עיגון האישה] וגם חשש או ודאי ממזרות, ראוי להעמיד הדבר על עיקר הדין בלא חומרות, ולחשוב זה כדיעבד... בנדון כזה שנמצא חומרו קולו להתיר ממזרים לשוק, וגם מקום עיגון, הזה ודאי ראוי להעמיד הדין על תלו, ולא ללכת בחומרות.

והנה הנוסח של המועצה שלנו לחייבו במזונות וכו' הולך בכיוון עם התורת-גיטין... וזהו נוסח מעולה שאין בו חיוב חדש אלא גילוי מילתא בעלמא שהוא נשאר בחיובו מזונות וכסות וכו' עד זמן הגירושין כדמו"ר שכך הוא הדין בלאו הכי, כיון שהיא מעוכבת לינשא בשבילו... ואיך שיהיה, אפילו יהיה איזה פקפוק, כבר אמרנו שאין מקום לחומרות.²²

²⁴ התשובה התפרסמה לראשונה בשם "בעניין תקנת עגונות", הפרדס 7: 57 (אייר תשמ"ג), עמ' 6, והיא מובאת בשלמות בספרי מנעי עיניך מדמעה, הסכמי קדם נישואין למניעת סירוב גט, ירושלים תשס"ט.
²⁵ ח"ד הלוי (1924–1998) כיהן כרב הראשי הספרדי לתל-אביב.
²⁶ ח"ד הלוי, שו"ת מים חיים, תל-אביב תשנ"א, סימן סג.
²⁷ הרב בקשי-דורון כיהן בתפקיד הראשון לציון בשנים 1993–2003.

²¹ ש' משאש, ספר תבואות שמ"ש, ירושלים תשמ"א, אבן העזר, סימן סו.
²² ש' משאש, ספר שמ"ש ומגן, ירושלים תשמ"ד, אבן העזר, סימנים יא-יב.
²³ הרב ז'ולטי (1920–1982) היה דיין בבית הדין הרבני הגדול והרב הראשי האשכנזי לירושלים.

לו תוקף בבית משפט שלהם... ויעשו זה עוד לפני נישואיהם, ויש בזה הסכמה שאם יתגרשו באזרחית, ויעכבה בעדה מלגרשה בגט פיטורין כדת של תורה, שישלם למזונותיה כך וכך, ומכוח זה מגרשה בגט פיטורין כדי להפטר מאותו תשלום, דבודאי שאין בזה חשש אונס שלא כדין.

סוף דבר

דומה שיפה לחתום את דברינו בדברי הרב שאר ישוב כהן:

לתקנת בנות ישראל הללו, התקינו רבני ישראל מובהקים, על דעתם של גדולי תורה ידועים, לסדר הסכם טרום נישואים, שיחתם ע"י בני הזוג, ויחייב הן ע"פ ההלכה כתנאי מתנאי הכתובה והן על פי חוק המדינה בה מתקיימין הנישואים ו/או בה יגורו בני-הזוג...

הסכם טרום נישואין מיוחד זה, המטיל חובות כתובה ומזונות על הבעל הסרבן, מכח ההלכה של 'מעוכבת מחמתו', חייב להיות מנוסח בזהירות מבחינה הלכתית, כדי שלא יהפוך את הגט שניתן על ידי בעל זה לגט מעושה, וכן חייב הוא להיות מנוסח בצורה משפטית, שתחייב גם על פי חוקי המדינה. הרבנים האורתודוקסים, באמריקה, חברי הסתדרות הרבנים של ארה"ב, התקינו שכל חופה וקידושין שנערכים על ידם יקדם להם 'הסכם טרום נישואין', שלדבריהם נוסח ותוקן על דעת ידידנו הגאון מוה"ר זלמן נחמיה גולדברג שליט"א. גם אני הקטן ניסחתי נוסח הסכם שלעניות דעתי מחייב על פי ההלכה, כהסכם ממוני מובהק, שלגביו יחול גם הכלל ההלכתי של 'כתנאי שבממון, תנאו קיים'³².

בחתימת הדברים, ראוי לומר שכל אחד מן הרבנים הללו אור אומץ ועסק בשאלת הסרבנות והעניון, שלמרבה הצער הרבה מן הרבנים נמנעים מלעסוק בו. חכמי הלכה הללו לא הסתפקו ב"מדרש", עיסוק תאורטי בסוגיה, והעלו הצעות מעשיות לפתרונה. וראוי שגישה חיובית זו לחתימה על הסכם קדם נישואין ולמניעת עגינות תחלחל אף לציבור הרחב. ככל שירבו הסכמים אלה, כן תלך ותפחת בעיית הסרבנות.

לצערנו מספר הזוגות הנפרדים מבלי גט פיטורין הולך וגדל, הנשים נשארות כאלמנות חיות שאינן יכולות להנשא, ואין בכח בתי הדין להושיעם...

אולם בימינו כשנשברו המוסכמות והמתירנות נותנת אותותיה, בעלים אינם זקוקים לגט... והמשפחה החד הורית אינה מילתא דלא שכיחא, חיים אלה של זוגות הנפרדים מבלי גט, גורמים לעגמת נפש, למכשלות ואף לפסולי חיתון²⁸.

הרב בקשי דורון מציע פתרון אחר, הסכם קדם נישואין על בסיס ממוני, כדי למנוע אי מתן גט או כדבריו "על ידי ביטוח שניתן הגט". והוא דן בחלופות בעניין זה: התחייבות לתת גט באמצעות קנס, חיוב מזונות מטעם "מעוכבת להינשא מחמתו", חיוב מזונות גבוהים משעת הפירוד, שטר חיוב המחייב בערכות מתן הגט, והצעתו לערוך למתן הגט על ידי יפוי כוח בלתי חוזר, כולן מבוססות על פיתרון ממוני.

הצעת הראשון לציון הרב עמאר

בעת האחרונה המשיך הראשון לציון, הרב שלמה עמאר²⁹, בפיתוח העקרונות שעליהם התבסס הרב זולטי, שעיקרם חיוב בדמי מזונות כל זמן שהבעל עומד בסרבנותו.

הרב עמאר מדגיש שבעוד שבחוק לארץ צריך להמריץ את בני הזוג להתדיין בבית הדין, במדינת ישראל הסמכות לדון בענייני נישואין וגירושין מסורה מכוח הדין רק להם.

הרב עמאר מבסס את תשובתו על ההנחה שחיוב המזונות לאישה המעוכבת להינשא מחמתו, אינו "חיוב מזונות רגיל. אלא קנס הוא שקנסוהו שלא יעגנה אלמנות חיות... חיוב חדש הוא זה ומשום שמעכבה מלינשא לעלמא"³⁰. והוא מסיק לעניין חיוב זה שאדם מקבל על עצמו: "ומכל מקום הבעל יכול לחייב עצמו במזונות לפי כבודו ומעמדו, גם במזונות של מעוכבת מחמתו". ובסיום דבריו הוא אומר: "על כן נראה לעניות דעתי שההסכם הזה אשר יסדו רבה של ירושלים המנוח הגאון רבי בצלאל זולטי ע"ה, הוא טוב ונכון, ורב התועלת למנוע מעגינות מבנות ישראל שבחור"ל, ולמנוע איסורים חמורים של אשת איש ח"ו, ורבו ממזרים. ה' יצילנו".

בתשובה אחרת³¹ הוא מדגיש שאין פגם של גט מעושה בהתחייבות הנעשית מתוך רצון עוד לפני הנישואין:

דאם התחייב בקנס כדת וכדין על פי כללי התחייבות ובקנין המועיל, אפילו אם לא היה תחילתו ברצון, אין זה חשש כפיה שלא כדין, כי ההתחייבות נעשתה כדין, וכיון שחייב מן הדין לא חשיב אונס כלל... וקל וחומר במי שמחייב עצמו על ידי הסכם ברצון, שבני הזוג עורכים ביניהם כדת וכדין, ויעשו חיובים כהלכה בפני בית דין חשוב, ורק יתנו

³⁰ שו"ת שמע שלמה, בני ברק תשס"ח, חלק ו, אבן העזר, סימן יט.

³¹ שם, סימן כ.

³² בהקדמתו לספרי, מגעי ענייך מרמעה (לעיל, הערה 24).

²⁸ א' בקשי-דורון, "הצעה לפתרון בעיית סרבני הגט", שו"ת בנין אב, חלק ג, סימן סג.

²⁹ הרב עמאר מכהן כרב הראשי הספרדי לישראל ונשיא בית הדין הרבני הגדול משנת 2003.